

Нова стратегия на Европейския съюз за здравето на животните (2007-2013 г.) , според която „По-добре превенция, отколкото лечение“

Нито Европейската комисия, нито което и да е лице, действащо от нейно име, носят отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана следната информация.

**Europe Direct е услуга, чрез която можете да намерите отговори
на въпросите Ви, свързани с Европейския съюз**

**Безплатен телефон*:
00 800 6 7 8 9 10 11**

* Някои мобилни оператори не позволяват достъп до номера, които започват с 00800, или таксуват обажданията от тези номера.

Много допълнителна информация за Европейския съюз е достъпна в интернет на сървъра Europa (<http://europa.eu>).

В края на тази публикация има библиографска справка.

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейската общност, 2007 г.

ISBN 978-92-79-06842-3

© Европейски общности, 2007 г

Препечатването е позволено, при условие, че е посочен източникът.

PRINTED IN BELGIUM

Европейска комисия

Нова стратегия на Европейския съюз за здравето на животните (2007-2013 г.) , според която *„По-добре превенция, отколкото лечение“*

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И
СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

SEK 539 (2007)

Генерална дирекция
Здравеопазване и защита на потребителите

Предговор

Горещо приветствам старта на Стратегията на Европейската комисия за здравето на животните. За първи път Комисията определя стратегическите си цели и намерения за здравето на животните за периода на следващите шест години.

Бих искал да благодаря на всички, които допринесоха за стратегията, и особено на Европейския парламент, първо, за насърчението, което даде на Комисията да предприеме оценка на политиката на Общността за здравето на животните, и второ, за финансовата му подкрепа.

Тази стратегия беше разработена вследствие на независима оценка на политиката на Общността за здравето на животните. Оценката проучи къде и как могат да се подобрят настоящите ни системи и подход. Бих искал с удоволствие да отбележа с удоволствие, че участниците в консултациите във връзка с доклада на оценката дадоха много богат принос.

Общността постигна значителен напредък през последните години в областта на здравето на животните. Разпокъсаният национален подход към контрола на заболяванията беше подложен на постоянна промяна чрез постепенна хармонизация на мерките за здравето на животните и системите за надзор, диагноза и контрол на болестите.

Сега вече имаме напълно хармонизирана правна рамка на ЕС за търговия с живи животни и животински продукти. Нейната добавена стойност става все по-явна предвид големият принос за унищожаването на много сериозни заболявания и създаването на възможност за единния пазар на животни и животински продукти да функционира правилно и, което е най-важно, безопасно.

Здравето на животните предизвиква загриженост у всички европейски граждани. Тази загриженост произтича както от тези страни на здравето на животните, свързани с общественото здраве и безопасността на храните, така и от разходите за икономиката, които носят със себе си възникването на огнища на болести по животните и съображенията за хуманно отношение към животните, включително отраженията на контрола на заболяванията.

Оценката потвърждава постоянния напредък през годините. Докладът дава важни препоръки за бъдещето – не на последно място нуждата от ясни стратегически цели за постигане, поделение на отговорността и разходите, определяне на приоритети за действията на ЕС, основани на прозрачна оценка на рисковете за общественото здраве и за здравето на животните и хуманното отношение към тях.

В настоящото съобщение подходът на Комисията е пригоден към тези предизвикателства. В него е поет ангажимент за развитието на политики и постигането на резултати в партньорство със заинтересованите страни.

- Производителите, потребителите и другите заинтересовани страни ще играят ключова роля при определяне на действията на ЕС за здравето на животните и хуманното отношение към тях.
- Съсредоточаване на вниманието отново върху действията по превенция на болестите ще осигури стимули за намаляване на рисковете за здравето на животните и хуманното отношение към тях.
- Контрол на вноса в ЕС, основан на преценка на риска, ще сведе до минимум заплахата за внасяне в Общността на значителни болести по животните.
- По голяма яснота за това кой носи отговорността за действията ще подкрепи постигането на съгласувани цели, като разходите ще се поделят между всички тези, които имат полза от тях.
- Напредъкът ще бъде активно проследяван, с цели за изпълнение и показатели за постигането, които са определени от самото начало.

5

Накратко ние целим да осигурим възможно най-добрата правна рамка за контрол на заболяванията по животните в Европа, основана на принципа „По-добре превенция, отколкото лечение“. Този подход взема предвид нашите международни ангажименти и се стреми да подобри съгласуваността между политиката на Общността за здравето на животните и другите политики на ЕС.

Комисията признава напълно, че не може да постигне тези цели като действа сама. За да се постигне успех, ние се нуждаем от задълбочаване и засилване на съществуващия подход на сътрудничество, като се поддържат ефективни партньорства на всички равнища.

Всички заинтересовани от здравето на животните ще изиграят своята роля и ще имат отговорности, които да поемат, за оптимизиране на работата и резултатите.

Заедно можем отново уверено да гледаме към по-целенасочен и усъвършенстван подход към всички страни на здравето на животните.

Markos Kyprianou,
комисар по здравеопазването

Съдържание

Предговор	4
Преамбюл	7
Стратегия за здравето на животните	8
План за действие	10
Работа в партньорство	
Комуникация	
Съдеб 1	12
Определяне на приоритети в намесата на ЕС	
Категоризация на заплахите, свързани с животните	
Съдеб 2	14
Модерна рамка за здравето на животните	
Една единствена и по-ясна регулаторна рамка	
Развиване на ефикасни схеми за поделение на разходите и отговорността	
Влиянието на Общността върху международните стандарти	
За стратегия на износа на равнище на Общността	
Съдеб 3	19
По-добра превенция, надзор и готовност за действие при кризи	
Подкрепа на мерки за биосигурност в земеделските стопанства	
Идентификация и възможност за проследяване	
По-добра гранична биосигурност	
Надзор и готовност за действие при/управление на кризи	
Съдеб 4	24
Наука, иновация и изследвания	
Наука	
Наука, иновация и изследвания	

6

Преамбюл

През декември 2004 г. Комисията даде началото на външна оценка, която да разгледа изцяло резултатите от действията на ЕС по отношение на здравето на животните и посоката, която бихме искали да се следва в бъдеще. Съчетание на обстоятелства направи наложителна преоценката на нашата политика:

- Главните елементи на съществуващата политика бяха в голямата си част изготвени между 1986 г. и 1995 г., когато все още бяхме общност на дванадесет държави-членки.
- Очертаха се нови предизвикателства. Появиха се болести, неизвестни десетилетие назад - ТОРС (тежък остър респираторен синдром) е един пример – докато други, като шап, син език и птичи грип, поставят в последно време нови предизвикателства, които ни напомнят, че те продължават да представляват много сериозен риск;
- Със силното нарастване на обема на търговията с животински продукти, както в рамките на ЕС, така и с трети държави, коренно се промениха и условията на търговията; и
- Науката, технологията и нашата институционална рамка претърпяха съществено развитие.

7

Предизвикателства на стратегията на ЕС за здравето на животните (2007-2013 г.)

Основавайки се на резултатите от оценката и консултациите със заинтересованите страни, Комисията има удоволствието да представи предложението си за нова стратегия на ЕС за здравето на животните (2007-2013 г.). Това ще позволи по-нататъшен дебат в между институционалните форуми на ЕС, като се очаква Съветът и Парламентът да определят становищата си до края на настоящата година.

Като цяло стратегията обхваща една пълна с предизвикателства 6-годишна програма за работа, която има за цел ясни резултати.

- **Определяне на приоритети на намесата на ЕС**
- **Модерна и целесъобразна рамка за здравето на животните**
- **По-добра превенция, надзор и готовност за действие при кризи**
- **Наука, иновация и изследвания**

Графикът за извършването на всички специфични действия, включени в тази стратегия, ще зависи от становището на Съвета и на Парламента и също от капацитета на нашите човешки ресурси.

стратегия за здравето на животните (2007-2013)

Виждане

Нашето виждане е да работим в партньорство за засилване на превенцията на проблемите, свързани със здравето на животните, преди те да са се случили: **„По-добре превенция, отколкото лечение“**.

Цел

Стратегията дава насока за развитие на политиката за здравето на животните, основана на обширни консултации със заинтересованите страни и твърд ангажимент за високи стандарти за здравето на животните. Тя ще способства за установяването на приоритети, които са съвместими със съгласуваните стратегически цели и прегледа на, и споразумяването за, приемливи и целесъобразни стандарти.

Приложно поле на стратегията

Понятието за здравето на животните обхваща не само липсата на заболяване у животните, но също и критичната взаимовръзка между здравето на животните и хуманното отношение към тях. То е също така стълб на политиката на Комисията в областта на общественото здраве и безопасността на храните.

Стратегията обхваща здравето на всички животни в ЕС, отглеждани за производство на храни, като земеделски добитък, за спортни цели, като другар на човека, за развлечения и в зоологическите градини. Тя обхваща също и дивите животни и животните, използвани за изследвания, когато е налице опасност, че те ще предадат дадено заболяване на други животни или на хората. Стратегията обхваща също здравето на животни транспортирани до, от или в рамките на ЕС.

Стратегията е насочена към целия ЕС, включително собствениците на животни, ветеринарната професия, бизнесите от хранителната верига, отраслите в областта на здравето на животните, групите за защита на интересите на животните, изследователите и преподавателите, управляващите тела на спортни организации и организации за отдих, просветни организации, потребители, пътуващи, компетентните органи на държавите-членки и институциите на ЕС.

Стратегията се гради на действащата правна рамка¹ на ЕС в областта на здравето на животните и на стандартите и указанията на Световната организация за здраве на животните (Международното бюро по эпизоотия – МБЕ). Нейна цел ще бъде осигуряването на съвместимост с други политики на ЕС и с международните ангажименти на ЕС. Тя ще бъде водеща при развиването на нови политики или указания и ще усилва съществуващите мерки за здравето на животните в Общността, като се основава на научни оценки на риска и отчита социалните, икономическите и етичните съображения. Тя ще подкрепи постигането на високо равнище на защита на околната среда като при развитието на политическата рамка отчита въздействието върху околната среда.

1. Включително мерки за хуманно отношение към животните.

Цели

Стратегията поставя някои пълни с предизвикателства цели не само пред институциите на ЕС и правителствата, но и пред всички граждани, за подобряване на здравето на животните.

Целите на стратегията са:

Цел 1:

да осигури **високо равнище на общественото здраве и безопасността на храните**, чрез постигане на минимална честота на поява на биологични² и химични рискове за хората;

Цел 2:

да се укрепи здравето на животните посредством превенция/намалване на заболяемостта на животните и по този начин да се окаже подкрепа на земеделието и икономиката в селските райони;

Цел 3:

да се подобри **икономическият растеж/сближаването/конкурентоспособността** като се обезпечи свободно обращение на стоките и пропорционални придвижвания на животни³;

Цел 4:

да се поощрят земеделски практики и хуманно отношение към животните⁴, които предотвратяват заплахи, свързани със здравето на животните, и свеждат до минимум въздействието върху околната среда в подкрепа на стратегията на ЕС за устойчиво развитие⁵.

Прости и надеждни показатели за постигнатите резултати ще помогнат за измерване на напредъка по отношение на целите на стратегията, ще са ръководни за политиката, ще оформят приоритетите, ще насочват целево ресурсите и ще служат за средоточие на обсъжданията. Те ще бъдат развити в консултации със заинтересованите страни и подобрени в хода на времето, с наличието на по-добри ветеринарни и други данни. Те ще обхващат както твърдите показатели за здравето на животните (напр. разпространение на болестта, брой на умъртвените животни), така и по-гъвкави показатели, проследяващи доверието, очакванията и схващанията на европейските граждани. Трябва да бъде признато, че несигурности и непредвидими събития могат да засегнат достигането на показателите за постигнати резултати.

2. По отношение на болестите по животните, болестите, пренасяни с храната и биотоксините.
3. Придвижванията на животни трябва да достигнат баланс, където свободното придвижване на животни е пропорционално на риска от внасяне и разпространение на болести и на хуманното отношение към животните при транспорт.
4. В съответствие със съобщението на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно „План за действие на Общността за защита и хуманно отношение към животните 2006-2010 г.“ (COM(2006)0013).
5. Европейският съвет прие през юни 2006 г. обновената амбициозна и всеобхватна стратегия на ЕС за устойчиво развитие-DOC 10917/06.

План за действие

Планът за действие ще има за цел да обясни значителния размах на дейността, която се провежда или ще бъде проведена на равнище на ЕС посредством законодателни предложения или други механизми, за да бъдат изпълнени различните цели на стратегията през следващите шест години.

Планът за действие за изпълнение на стратегическите цели (раздел 4) се опира на четири главни стълба или области на действие:

1. Определяне на приоритети в намесата на ЕС.
2. Рамка на ЕС в областта на здравето на животните.
3. Превенция, надзор и готовност, и
4. Наука, иновация и изследвания.

В основата лежат два ключови принципа, които ще се прилагат към цялата работа на Комисията: **партньорство** и **комуникация**:

10

РАБОТА В ПАРТНЬОРСТВО

Партньорски подход, изграден на доверие, откритост и готовност за вземане на трудни решения е от съществено значение за успеха. Стратегията може да предизвика истинска промяна, единствено ако всички, ангажирани със здравето на животните, работят заедно и с всички заинтересовани граждани. В настоящата политика на Общността за здравето на животните има много чудесни примери на партньорство. Трябва да се възползваме от съществуващите сътрудничества, да насърчим нови инициативи и да използваме повече незаконодателните алтернативи на регулирането. Един **консултативен комитет за здравето на животните**⁶ ще включва представители на неправителствените организации от целия сектор на здравето на животните, потребителите и правителствата. Консултативният съвет за здравето на животните ще осигури **стратегически указания** относно целесъобразното/приемливото равнище на защита на здравето на животните и общественото здраве, като и относно приоритетите за действие и комуникация. Той ще следи също и **напредъка на стратегията**: неговото становище ще бъде искано във връзка с всички оценки на въздействие и той ще съветва Комисията за най-добрите начини за изпълнение на съгласуваните цели.

В сътрудничество със Съвета Комисията ще организира конференция, за да представи напредъка по стратегията (средносрочен преглед – 2010 г.).

6. Консултативният комитет за здравето на животните ще бъде създаден като работна група на консултативна група по хранителната верига и здравето на животните и растенията – член 4.2 от Решение 2004/613/ЕО на Комисията от 6 август 2004 г.

КОМУНИКАЦИЯ

Здравето на животните предизвиква загриженост у всички европейски граждани. Тази загриженост произтича както от тези страни на здравето на животните, свързани с общественото здраве и безопасността на храните, така и от разходите за икономиката, които носят със себе си възникването на огнища на болести по животните и съображенията за хуманно отношение към животните, включително отраженията на контрола на заболяванията. Комисията е решена да преследва целта си за постигане на **яснота** и **прозрачност**, когато запознава потребителите и заинтересованите страни с това какво прави ЕС и защо го прави. Нужно е европейските и националните служби да си сътрудничат, за да са носители на послание с еднородно съдържание и да увеличат общественото доверие.

Запознаване със стратегията

Ще има годишен доклад за напредъка по стратегията и по-обширно съобщение за политиките и инициативите. Запознаването със стратегията ще приема различни форми в зависимост от посланието, което се прави, и целевата аудитория. То ще включва участие в международни и национални събития, развитие на взаимоотношения с медиите и неправителствените организации, подобряване на интернет страници, така че да включват всеобхватна значима информация за всички заинтересовани страни, контролни листове, наръчници и форум с въпроси и отговори.

11

Комуникация в случай на криза

Доброто осведомяване за риска на заинтересовани страни/потребители е също от изключителна важност, тъй като неправилната обществена представа за риска може да принуди регулаторът да предприеме неоснователни или несъответстващи мерки в случай на криза. Консултативният комитет за здравето на животните ще съветва Комисията как да се подобри допълнително комуникацията в случай на криза.

СТЪЛБ 1

Определяне на приоритети в намесата на ЕС

На новата стратегия за здравето на животните трябва да се гледа като на интегрирана оценка на риска и на управленческа стратегия, съсредоточена върху биологичните и химичните рискове със значимост за ЕС.

КАТЕГОРИЗАЦИЯ НА ЗАПЛАХИТЕ, СВЪРЗАНИ С ЖИВОТНИТЕ

12

Профилирането и категоризацията на биологичните и химичните рискове може да осигури основа за решения относно носителя на отговорността за действие.

Установените заплахи за здравето на животните трябва да бъдат оценени, за да се определи:

- тяхната **значимост** за четирите цели на високо равнище на стратегията на ЕС;
- „**приемливото равнище на риска**“ за Общността;
- относителният **приоритет** на действието за намаляване на риска.

При сериозни заплахи за човешкото здраве и икономиката в селските райони трябва да се стремим да сведем този риск до пренебрежимо равнище. Но нулев риск е непостижим. Така че, дори когато се занимаваме със заплахи, които представляват висок приоритет и при които се преследва постигането на пренебрежимо равнище на риска, трябва да анализираме съотношението полза-разход и рентабилността на възможните намеси, за да осигурим най-доброто използване на ограничените ресурси, както що се отнася до финансирането от ЕС, така и до разходите на производителите. Това е от решаващо значение за доставките на храни и е ключ към устойчивостта на околната среда и икономиката в селските райони на държавите-членки.

В случай на установена потенциална сериозна заплаха за здравето и липса на сигурност от научна гледна точка относно вероятността тя да се материализира, следва да се предприемат пропорционални временни мерки, за да се гарантира високо равнище на здравна защита до получаването на допълнителна научна информация, която да изясни степента на риска (**принципа на предпазливост**).

Профилирането и категоризацията на риска е важен и труден процес, който вече е започнал на равнище ЕС. Решенията трябва да се основават на сериозни научни изследвания и целесъобразна оценка на риска (стълб 4). Но науката сама няма да предостави всичките отговори. Ето защо Комисията ще ангажира в процеса на управление на риска представители на всички заинтересовани групи, за да спечели възможно най-широко съгласие, да бъде споделена отговорността за направените преценки и да се изпълнят съгласуваните цели.

Ще бъдат определени **цели за изпълнение** на общностно, национално и, по целесъобразност, регионално равнище. Подходящи **показатели за постигнати резултати** ще позволят да се направи оценка на напредъка през следващите шест години.

Целесъобразното **количество ресурси**, което трябва да се използва, за да се постигне желаното равнище на защита, и развитието на схема на поделение на отговорността и разходите ще се основават на категоризацията на биологичните и химичните рискове.

Очаквани резултати:

- Категоризация на **биологичните и химичните рискове** съгласно равнището на значимост за ЕС.
- Споразумение за **приемливото равнище на риска**
- Определяне на **приоритети**, измерими **цели за изпълнение** и **показатели** за постигнати резултати
- Определяне на **количеството ресурси**, които да се вложат за справянето с установените заплахи

СТЪЛБ 2

Модерна рамка за здравето на животните

За една единствена регулаторна рамка, която набляга повече на стимулите, отколкото на наказанията, съвместима с другите политики на ЕС и придържаща се към международните стандарти.

ЕДНА ЕДИНСТВЕНА И ПО-ЯСНА РЕГУЛАТОРНА РАМКА

14

Епидемични заболявания на животните като птичи грип и шап могат да имат опустошително въздействие върху земеделските производители и за икономиката като цяло – в дадена страна, континент и дори в световен мащаб.

Международни организации като МБЕ и Световната банка разглеждат здравето на животните като *глобално общо благо*. ЕС разглежда поддръжката на служби за здравето на животните⁷ в съответствие с международните стандарти (що се отнася до законодателство, структура, организация, ресурси, капацитет, роля на частния сектор и помощните професии) като минимална цел. Това е приоритет на публичните инвестиции.

Постоянно развиващото се законодателство е един от главните механизми за намеса на ЕС в областта на здравето на животните, както при осъществяването на политиката на Общността, така и в изпълнение на международните му задължения. По-добрите регулаторни принципи ще бъдат прилагани посредством засилено партньорство и повишена комуникация.

Бъдещата стратегия ще има за цел замяната на съществуващите редица свързани и взаимосвързани действия по политиката с една единствена политическа рамка. Стратегията за здравето на животните ще стреми към една единствена, ясна регулаторна рамка, придържаща, доколкото е възможно, до препоръките/стандартите и указанията на МБЕ/Codex . Тази регулаторна рамка ще включва мерки по храненето на животните и хуманното отношение към животните.

Отговорност на Европейската комисия е да гарантира, че необосновани национални/регионални правила няма да представляват потенциално препятствие за вътрешния пазар. Регулаторната рамка на ЕС обаче се нуждае също от достатъчно гъвкавост, така че да позволява преценки за равностойност, уреждане на спорове и ефикасни отговори на променящи се ситуации. Особено внимание трябва да се обърне на

7. Означава компетентната администрация, всички компетентни органи и всички упълномощени, регистрирани или лицензирани от законовия орган, отговарящ за здравето на животните (като е дефиниран в Кодекса на МБЕ).

положението на животните, отглеждани с нетърговска цел (т.е. като хоби), и на дивите животни, доколкото това засяга основните цели⁸.

Ролите и отговорностите трябва да бъдат ясно определени. На всички равнища е необходим подход, основан на стимули. Необходимо е да се преразгледа действащият инструмент за съфинансиране.

Ще се използват по-ефективни процедури за някои решения на Комисията. ПКХВЗЖ⁹ ще се съсредоточи върху решения, които са от ключов интерес за държавите-членки и заинтересованите страни. Трябва да бъдат насърчени, доколкото е възможно, нерегулаторните инструменти.

Очаквани резултати:

Общ закон на ЕС за здравето на животните:

- **Една единствена правна рамка** ще определя и интегрира общите принципи и изискванията на съществуващото законодателство (вътрешнообщностна търговия, внос, контрол на болестите по животните, храненето на животните и хуманното отношение към тях)
- Съществуващото законодателство ще бъде **опростено** и заменено с тази нова рамка по целесъобразност, като целта е **придържане** към **международните стандарти** (МБЕ/Codex стандарти) и едновременно гарантиране на **твърд ангажимент за високи стандарти** за здравето на животните.

РАЗВИВАНЕ НА ЕФИКАСНИ СХЕМИ ЗА ПОДЕЛЯНЕ НА РАЗХОДИТЕ И ОТГОВОРНОСТТА

15

Болести по животните

Съществуващите схеми за компенсиране са съсредоточени главно върху осигуряването на механизъм на компенсиране на собствениците в случай на поява на огнище на болест. Целесъобразно поделение на разходите, ползите и отговорностите би могло да допринесе значително за ключовите цели на стратегията. Това би могло да допринесе за избягването на сериозни финансови рискове за държавите-членки посредством осигуряване на стимули за превенция на свързаните с животните заплахи. Това би било и опит за укрепване на икономическото и социалното сближаване на Общността, и по-специално за намаляване на различията в равнищата на здравето на животните между различните региони.

От една страна правителствата играят важна роля в подсигурияването на нашите външни граници против проникването на болести и начело на действията, в отговор на възникване на огнища на екзотични болести. Осигуряването на държавни компенсации е от изключителна важност за компенсирането на частна собственост, унищожена в интерес на общото благо, най-малко дотолкова, доколкото собственикът не е отговорен за възникването на огнището на болест. Ключово съображение в това отношение е защитата на общественото здраве.

От друга страна отговорност за здравето на животните носят преди всичко собствениците, а колективно – отрасълът. В резултат на това собствениците на

8. Напр. *Натура 2000*, която е създадена с Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна и Директива 79/409/ЕИО на Съвета от 2 април 1979 г. относно опазването на дивите птици.

9. ПКХВЗЖ - *Постоянен комитет за хранителната верига и здравето на животните*.

животните и отрасълът са в по-добра позиция от други да се занимават с много от рисковете на болестите по животните.

Общопризнато е, че политиката се нуждае от пълното участие и ангажимент на всички групи, включително на застрахователния сектор. Това кой поема риска е ключов въпрос и трябва да бъдат въведени в употреба нови механизми, за да се ангажират основните заинтересовани страни при вземането на решения по значителни политически въпроси, по-специално за извънредните мерки.

Ще е необходимо проучване за осъществимост, което да отразява конкретните предложения за постепенно развитие на хармонизирана в целия ЕС схема.

Фуражен сектор

Във фуражния сектор, в случай на мащабни произшествия е обичайно публичните органи да се нагърбят със сериозните разходи по оттегляне от пазара, транспортиране, складиране и разрушаване на фуражи, храни и животни, както и разходите за анализ и други административни разноски. Операторите в сектора на фуражите са отговорни за всички нарушения на релевантното законодателство относно безопасността на фуражите и за преките последици от оттеглянето от пазара, третирането и/или разрушаването на всякакви фуражи, животни и произведения от тях храни¹⁰. През 2007 г. Комисията ще предостави доклад на Европейския парламент и на Съвета, излагащ възможностите за ефективна система на финансови гаранции за операторите в сектора на фуражите.

16

Очаквани резултати:

→ Болести по животните: развитие на **хармонизирана рамка на ЕС за поделение на отговорността и разходите** на основата на:

- > Категоризация на биологичните и химичните рискове съгласно значимостта за ЕС (стълб 1).
- > Стимули за насърчаване у всички съпричастни страни на поведение, което намалява риска.
- > Възможност за покриване на непреки загуби.
- > Балансиране на разходите (частно/публично финансиране) и отговорности. Трябва да бъдат отчетени аспектите на солидарност.
- > Предотвратяване на изкривяването на конкуренцията.
- > Съвместимост с международните ангажименти на ЕС.
- > Ефективност и гъвкавост при прилагането на национално и регионално равнище.
- > Механизъм за консултации между партньорите, които си поделят разходите, особено по време на кризи.

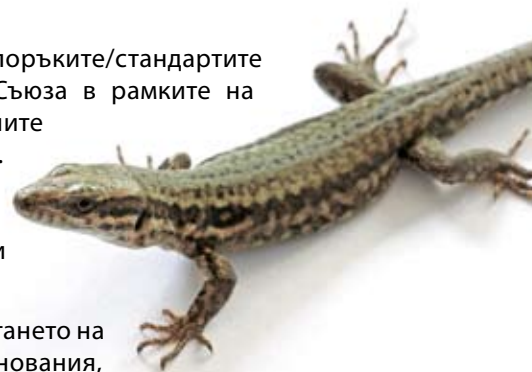

10. Член 8 от Регламент (ЕО) № 1831/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 12 януари 2005 г. относно определяне на изискванията за хигиена на фуражите.

ВЛИЯНИЕТО НА ОБЩНОСТТА ВЪРХУ МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ

Законодателството на ЕС и сега широко се основава на препоръките/стандартите и указанията на МБЕ/Codex, като зачита ангажиментите на Съюза в рамките на споразумението за прилагане на санитарните и фитосанитарните мерки (Споразумение СФС) на Световната търговска организация. Има области обаче, където ЕС би могъл да задълбочи сближаването с тези стандарти (напр. статут на болестта, внос, качество и оценка на ветеринарните служби, лабораторни тестове, хранене на животните, ваксинация).

Когато МБЕ/Codex приемат стандарти, ЕС ще ги спазва при прилагането на мерки за здравето на животните. Ако са налице обаче научни основания, ЕС може да въведе или поддържа санитарни или фитосанитарни мерки, които имат за последица по-високо равнище на санитарна или фитосанитарна защита. ЕС ще продължи да бъде много деятелен при популяризирането на собствените си стандарти в МБЕ/Codex и ще се опита да осигури, доколкото е възможно, те да бъдат съответно приети на международно равнище. Необходимо е да бъдат насърчени други членове на МБЕ/Codex да използват международните стандарти при установяването на собствени стандарти.

По отношение на вноса ЕС следва да подобри комуникацията относно изискванията си спрямо търговските си партньори. ЕС следва също да доизгради своя капацитет по отношение на преговори по въпроси, свързани с вноса. ЕС следва да се стреми да насърчи останалите членове на МБЕ/Codex да приведат по-добре своето законодателство в съответствие с международните препоръки/стандарти и указания и да осигурят еднаквото му тълкуване, както и да избягват потенциално изкривяване на международната конкуренция.

Предвид факта, че Общността има изключителна компетенция в почти всички области на дейност на МБЕ, в дългосрочен план е желателно Общността да стане член на МБЕ така, както е член на Codex Alimentarius. Това ще помогне за засилване на съгласуваността между стандартите, указанията и други разпоредби, приети от МБЕ, и други международни задължения на Европейската общност.

Очаквани резултати:

- **Подкрепа на позициите на ЕС** на основата на сериозни научни доказателства, когато е необходимо.
- **Членство на Общността в МБЕ**, с цел да бъде засилена дейната роля на Общността.

ЗА СТРАТЕГИЯ НА ИЗНОСА НА РАВНИЩЕ НА ОБЩНОСТТА

Високото равнище на здравето на животните в рамките на ЕС ще има ключов принос за растеж и работни места като гарантира, че земеделските стопани и европейските дружества ще продължат да бъдат конкурентоспособни, както и че те ще имат истински достъп до експортните пазари¹¹. Ние трябва да гарантираме, че европейските фирми, често малки и средни дружества, са в състояние да се конкурират честно на тези пазари. Има тенденция неоснователни санитарни бариери да стават все по-важни. Те

11. Съобщение на Комисията до Съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, COM(2007)183, 18 април 2007 г., относно „глобална Европа: по-силно партньорство за осигуряване на пазарен достъп на европейските износители“.

са сложни, представляват техническо предизвикателство и тяхното откриване, анализ и отстраняване отнема време.

Условията за внос на храни от животински произход и животински продукти са до голяма степен хармонизирани. Не е такъв обаче случаят при износа.

Комисията разполага с изключителна компетенция за преговори за сключване на двустранни споразумения с трети държави в полето на СФС. За определени трети държави общи изисквания за износа на ЕС са специфично определени в двустранни ветеринарни споразумения¹². Текущи търговски преговори, по-специално преговорите за споразумение за свободна търговия с Корея, Индия и АСЕАН¹³, включват глава за СФС.

Комисията обсъжда с държавите-членки какви са отраженията от прилагането на съществуващата и бъдещата политика за СФС преговори с трети държави по отношение на износа. Целта е да се осигури зачитането на договорните задължения по отношение на Общата търговска политика и да се представи обединен подход на Общността в преговорите с трети държави.

Новата стратегия на ЕС за здравето на животните ще допринесе за адаптирането на смесицата от политически инструменти, за да се осигури достъп до експортни пазари, да се влее нов живот в партньорството със заинтересованите страни и да се определят приоритети, така че ресурсите да се използват по най-добър начин.

18

Очаквани резултати:

- По-ефикасно и прозрачно обслужване на бизнеса, насочено към постигане на резултати и съсредоточено върху конкретните санитарни проблеми, пред които е изправен бизнесът на ЕС в трети държави.
- **По-добро определяне на приоритетни** действия срещу санитарните бариери, за да се използват целенасочено човешките ресурси и да се постигне най-голямо икономическо въздействие.
- **Засилена роля** при преговори, засягащи условията за износ на ЕС чрез развитието на разположени на местна почва екипи на ЕС за пазарен достъп, съставени, по целесъобразност, от представители на делегациите на Комисията, посолствата на държавите-членки и бизнес организациите.

12. Включително Чили, Мексико, САЩ, Канада, Нова Зеландия и страните от Европейската асоциация за свободна търговия.

13. АСЕАН - Асоциация на страните от Югоизточна Азия.

СТЪЛБ 3

По-добра превенция, надзор и готовност за действие при кризи

Установяване на проблемите преди да са се задълбочили и готовност за управление на възникнали огнища и кризи

ПОДКРЕПА НА МЕРКИ ЗА БИОСИГУРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

19

Биосигурността се отнася до мерките, които са предприети, за да се задържат болестите извън популациите, стадата и групите от животни, където те не съществуват в дадения момент, или за да се ограничи разпространението на болестта вътре в стадото.

Успешни мерки по биосигурност трябва да включват мерки по изолацията на новите животни, докарани във земеделското стопанство, изолацията на болните животни, регулирането на придвижването на хора, животни и оборудване, правилното потребление на фуража и процедурите по чистенето и дезинфектирането на помещениата.

Отговорността за това се носи от собствениците на животните, включително любителите земеделски стопани. Все пак, тъй като някои патогенни причинители на заразни заболявания лесно могат да се разпространят от едно земеделско стопанство в друго, трябва да се използва колективен подход при предприемането на превантивни мерки и мерки за биосигурност.

Ефективни мерки за биосигурност в земеделското стопанство ще съставлява важен критерий при процесите на определяне на зони и вътрешно разделение¹⁴ за контрол на заболяванията и/или за търговски цели. Статут на свободни от заболяване, мерки за биосигурност, мерки за хуманно отношение към животните

14. Определяне на зони и вътрешно разделение са процедури, извършвани от държавата според разпоредбите на Кодекса на МБЕ с оглед определянето на различен ветеринарно-санитарен статут в рамките на територията, с цел контрол на заболяванията и/или международна търговия. Вътрешното разделение се прилага за субпопулация, когато се прилагат управленчески системи по отношение на биосигурността, докато определянето на зони се прилага, когато субпопулация се определя на географска основа.

и ветеринарен контрол ще бъдат също възможни начини за класиране на земеделските стопанства и за подкрепа на развитието на схема за поделяне на разходите и отговорността.

Очаквани резултати:

- **Указания**, които отчитат равнището на риска, присъщ на различните системи и видове производство (напр. интензивно производство, екстензивно производство, област с висока гъстота, любители земеделски стопани). Тези указания ще бъдат съгласувани с правната рамка на ЕС за здравето на животните.
- **Разпоредби за отпускане на средства** за финансиране и поощряване на мерки за биосигурност в земеделското стопанство, свързани с инфраструктурата, чрез съществуващите фондове (напр. фонда за развитие на селските райони).

ИДЕНТИФИКАЦИЯ И ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ПРОСЛЕДЯВАНЕ

Рамката на ЕС за проследяване (системи за идентификация, етикетиране и TRACES - експертна система на Общността за контрол на търговията) цели да подобри качеството, точността, наличността и навременността на предоставяните данни за живи животни, храни с животински произход и фураж. Тя позволява да се извършва проследяване през границите на държавите-членки.

Понастоящем индивидуалната идентификация, напр. на едър рогат добитък, се постига чрез идентификатори, система на паспорт на животното на хартиен носител, и регистри на земеделското стопанство, съчетано с национални бази данни за идентификация, които не са свързани между държавите-членки. Възможност за проследяване на транспортите на живи животни се постига чрез система на сертификати на хартиен носител в съчетание с TRACES.

Постепенното въвеждане на електронната идентификация повдига въпросът как могат да бъдат средносрочно и дългосрочно съчетани различните елементи на системата за проследяване на живи животни и да се развие интегрирана електронна система на ЕС. Дребните производители на добитък може да са изправени пред специфични предизвикателства във връзка с въвеждането на електронна идентификация, което се дължи на съотношението разход/полза. Бъдещата система трябва да обърне особено внимание на положението на МСП, като се основава на цялостна оценка на въздействието.

Засилването на точността и навременността на тези данни следва има за резултат по-добра информация за ветеринарен надзор и по-добри начини за справяне с огнища на болести, като същевременно ефикасността следва да намали разходите както на отрасъла, така и на правителството.

Очаквани резултати:

- **TRACES** да постигне целта си да се превърне в **един единствен портал за всички ветеринарни въпроси**.
- **Оперативна съвместимост на националните бази данни за идентификация**
- **Въвеждане на електронни процедури** (по-дългосрочно).

- > Проучване за осъществимост на въвеждането на електронната идентификация (със специален фокус върху преживните животни) на доброволна или задължителна основа.
- > Въвеждане на електронна сертификация, която да замести хартиената сертификация за придвижванията на живи животни (вътрешнообщностна търговия и внос).
- > Създаване на по-широка, интегрираната електронна система, с обединена база данни, обхващаща всички елементи на настоящата система по отношение на сертификация и идентификация на животните, ветеринарно-санитарен статут и хуманното отношение към животните.

ПО-ДОБРА ГРАНИЧНА БИОСИГУРНОСТ

ЕС е най-големият в света вносител на храни. Отговорността на държавите-членки по отношение на граничния контрол е да защитават Общността от потенциални рискове във връзка със здравето на животните и общественото здраве, произтичащи от международната търговия с живи животни и техните продукти. Предизвикателството се крие в това да се подобри граничната биосигурност без сериозни смущения за презграничните придвижвания на хора и земеделски стоки. Всъщност главният аспект, свързан със сигурността по отношение на здравето на животните, при граничния контрол на деклариран внос е проверката на документи и ЕС е зависим от точността и верността на декларираното в тези документи.

Нужно е ветеринарите да работят по-тясно с митниците, както в пунктовете за инспекция на границата, така и в пунктовете на влизане в Общността, където стоки или животни могат да влезнат незаконно. Съществуват основни въпроси относно: оценката на риска; доверието между националните правителства; и това какво може и какво не може да се постигне в съоръженията за граничен контрол и други пунктове на влизане (ефикасност/ефективност).

От друга страна за някои развиващи се държави може да е трудно да спазват стандартите на ЕС и по този начин да участват в търговията. ЕС следва да разшири текущите инициативи и подобри сътрудничество с трети държави, като им предоставя техническа помощ, за да им помогне да удовлетворят ветеринарно-санитарните изисквания на ЕС по отношение на вноса и да се борят с екзотичните болести при самия източник.

Очаквани резултати:

- **Преразглеждане на настоящото законодателство** и развитие на политика, оформена да предложи по-добър, основан на риска, подход при граничните инспекции и специално насочена срещу нелегалната търговия. Развитие на общностна оценка на риска, която да е насочена към по-рисковите пратки (продукти/държави) и да подпомага избора на контейнери, които да се проверяват физически.
- Да оптимизира **координацията на агенции/служби, регулиращи вноса** (митници/ветеринарни служби).
- Да обръща внимание на **пътуващите** за съществуващи ограничения и техните **отговорности** и да осигури съответстващо приваждане в действие.
- Подобряване на **управлението на риска на равнище трета държава** и предоставяне на **помощ за трети държави** (посредством инструментите за външно сътрудничество, обучение, обмен на знания и подкрепа чрез регионални експерти).

НАДЗОР И ГОТОВНОСТ ЗА ДЕЙСТВИЕ ПРИ/УПРАВЛЕНИЕ НА КРИЗИ¹⁵

Ветеринарен надзор

Ветеринарният надзор осигурява ранно предупреждение и бързо откриване на заплахи, свързани с животните, както и откриване и анализ на начина на възникване и разпространение на болестта.

Получената информация осигурява решаващи научни доказателства за институциите на ЕС и правителствата в подкрепа на решенията за мерки на превенция и контрол и за оценка на ефективността на съществуващите подходи. Надзорът предоставя на широката общественост, земеделските стопани и собствениците на домашни любимци информацията, която те и ветеринарните лекари могат да използват, за да решат как най-добре да запазят собственото си здраве и здравето на своите животни. От съществено значение също е по-добре да се разбере и оцени въздействието на изменението на климата върху здравето на животните, за да бъде възможно по-доброто „адаптиране“ на ветеринарните мерки.

Гледачите на животни и ветеринарите също се нуждаят от ефективно обучение, за да са способни да разпознават признаците на заболяване на един ранен етап.

Готовност за действие в извънредни ситуации

Към свързаните с животните извънредни ситуации трябва да се пристъпва бързо и ефективно, като се използва съгласуван подход. Възможността на Комисията за ускорено вземане на решения за извънредни действия е с висока стойност за ограничаването и контролирането на равнището на ЕС на заплахите, свързани с животните.

В отговор на безпокойствата, породени на етична основа, и на нарастващите искания за по-хуманно отношение към животните ЕС вече е заел по-гъвкава позиция по въпроса за ваксините, както и подобрява своята политика за контрол на основни болести по животните. Намаляването на броя на умъртвените животни ще бъде една от целите за изпълнение на новата политика на ЕС за здравето на животните (цел 4). Все пак под влиянието на различни елементи¹⁶ е важно решението за използване на ваксина да се взема въз основа на всеки отделен случай.

Подготовка, упражнения по планиране на действията при непредвидени ситуации и изпълнението на планове за готовност за действие в извънредни ситуации са отговорност на правителствата. Тези планове следва да са предварително съгласувани с партньорите от схемата за поделяне на разходите.

Ключов фактор за възможността за успешно управление на огнище на болест е да се знае къде са животните и техните продукти и да се контролира тяхното придвижване.

15. Включително сътрудничество с трети държави.

16. Достъп до ваксина и ефективността, искания за валидни тестове, ако е възможно, за различаване между заразени и ваксинирани животни, международните указания на МБЕ и възможни отражения върху търговията, анализ разход-полза, възможни рискове, свързани с използването на ваксини.

Очаквани резултати:

Надзор

- Да се подобри определянето на приоритетите на надзора в съответствие с категоризацията на заплахите, свързани с животните. Да се определят целесъобразни показатели и начини за събиране на данни.
- Да се насърчат мрежите на сътрудничество на заинтересованите страни, особено чрез Европейския център за превенция, профилактика и контрол на заболяванията и Европейския орган за безопасност на храните, да се подобри събирането на данните, анализът на риска и информацията за обществеността, както и обучението, което позволява ранно откриване на проблеми, свързани със здравето на животните.
- Да се осигури финансиране:
 - > за подкрепа на епидемичния надзор чрез съществуващите фондове,
 - > за поддръжка на диагностичния капацитет на ЕС (напр. финансиране за изграждане на мрежи от лаборатории) и
 - > за осигуряване целесъобразно обучение (напр. инициативата „по-добро обучение за по-безопасна храна¹⁷“)
- Да се пригоди системата за обявяване на болестите по животните (СОБЖ), така че да стане възможно извличането на по-стойностни резултати от дейностите по надзора и широкото разпространение на информацията¹⁸.

Готовност за действие в извънредни ситуации:

- Инициатива за подобряване на готовността за действие на ЕС срещу основни заплахи за здравето на животните. Следните елементи могат да са полезни за идентифициране и реагиране на потенциални биотерористични атаки:
 - > Мрежа за бързо реагиране,
 - > Подкрепа на разпространението на експертни познания и инструменти, които позволяват умъртвяването по безболезнен начин на животни в извънредни ситуации,
 - > Капацитет за комуникация по време на криза,
 - > Звена за управление на кризи и общностен ветеринарен екип за извънредни ситуации,
 - > Разширяване на необходимите банки за антигени/ваксини на ЕС.
- Определянето и способстването за ускорени подходи за издаване на **валидно за целия ЕС разрешение за търговия на ветеринарномедицински продукти (напр. ваксини)**, използвани за превенция на болести по животните, предмет на извънредни мерки от страна на Общността.

23

17. Съобщение на Комисията до Европейския парламент и до Съвета относно по-добро обучение за по-безопасна храна (COM(2006)519).

18. И по този начин да се помогне на държавите-членки на ЕС да изпълнят международните си задължения и да се избегне дублирането на усилията, като се има предвид нуждата да се докладва подобна информация през световната информационна система за здравето на животните на МБЕ.

СТЪЛБ 4

Наука, иновация и изследвания

Стимулиране и координиране на анализи на риска, науката, иновацията и изследванията и така да се допринесе за високото равнище на общественото здраве и конкурентоспособността на бизнеса на ЕС в областта на здравето на животните.

НАУКА

Общността е поела ангажимент за високи научни постижения, независимост, откритост и прозрачност.

Постепенно беше изградена мрежата от **общностни и национални референтни лаборатории**, които се занимават с болестите по животните. Научно обоснованото и еднообразно тестване е от основно значение за точното поставяне на диагноза на болестта и за прилагането на необходимите мерки за контрол и унищожаване.

Европейският орган за безопасност на храните и Европейската агенция по лекарствата също мобилизират и координират научните ресурси в целия ЕС за осигуряване на висококачествени и независими научни съвети и оценки на риска. Това осигурява на тези, от които зависи управлението на риска (Европейската комисия, Европейския парламент и държавите-членки), здрава основа за политиката за здравето на животните.

Очаквани резултати:

- Да се засили сътрудничеството между европейските агенции и националните организации.
- Да се преразгледат и да се разширят при необходимост дейностите на общностните референтни лаборатории, на основата на съответна оценка.

НАУКА, ИНОВАЦИЯ И ИЗСЛЕДВАНИЯ

За развитието на модерна изследователска дейност в една глобална среда е от жизнено значение да се организира сътрудничество на различни равнища, като се координират политиките на национално и европейско равнище, поощрява се

изграждането на мрежи между екипите и се увеличава мобилността на индивидите и идеите. Настоящата разпокъсаност на европейските усилия може да бъде преодоляна с решителни действия на европейско равнище в областта на здравето на животните.

Новата 7-а рамкова програма (2007-2013 г.) ще бъде важен инструмент в подкрепа на изследванията за здравето на животните и хуманното отношение към тях, успоредно с националните усилия и други изследователски дейности на основата на европейското сътрудничество.

Дадено е началото на редица инициативи, които имат за цел поощряването на изследванията за здравето на животните и хуманното отношение към тях - включително призив за създаването на ERANET¹⁹ в областта на здравето на животните, информационна платформа за защита на животните и хуманно отношение към тях и стартирането на Европейска технологична платформа за здравето на животните в световен мащаб (ETPGAN) през 2004 г.

Водената от отрасъла технологична платформа следва да мобилизира публичния и частния сектори в Европа за ангажиране на средства за извършване на изследвания чрез публично-частни партньорства. Тя следва да способства за развитието на нови и ефективни инструменти (по-специално ваксини и диагностични тестове) за контрол на съществено важни за Европа и останалия свят болести по животните. Последователната регулаторна рамка е предусловие за ефективна политика за здравето на животните и за развитието и употребата на лекарства за животните, както и на ново поколение от ваксини.

Освен това Комисията предложи в своя План за действие за защита на животните и хуманно отношение към тях да създаде Европейски център за хуманно отношение към животните. Той ще координира и насърчава изследванията, за да се повишат съществуващите стандарти.

Очаквани резултати:

- Да се определи **план за действие в областта на изследванията**, ангажиращ отрасъла и другите заинтересовани страни от значение. Този план ще подреди **по приоритет** заплахите, свързани с животните, и ще **установи „празниците“** в съществуващите контролни инструменти за надзор, диагноза, ваксинация и лекуване.
- Да се гарантира **подходящо равнище на финансиране** за изпълнение на плана за действие в областта на изследванията чрез публично-частни партньорства.
- Да се разработи подходяща рамка на общностно равнище, за да се облекчи липсата на стимули за производителите и да се поддържа капацитетът на ЕС, по-специално засилване на банките за антигени/ваксини.
- Да се осигури подкрепа за изследванията в трети страни чрез **международно сътрудничество**, особено за екзотични болести с голяма значимост или за занемарени зоонози, които имат сериозно въздействие върху тези страни.

19. Целта на схемата ERA-NET в контекста на Европейското изследователско пространство (ЕИП) е да интензифицира сътрудничеството и координацията на изследователските дейности (т.е. програми), провеждани на национално или регионално равнище в държавите-членки и асоциираните държави посредством изграждане на мрежа на изследванията.

Стратегия на ЕС за здравето на животните

Приложно поле

- Животни, използвани при производството
- Животни, използвани за работа, за спортни цели, за отдих и за показ
- Домашни животни
- Диви животни
- Животни, използвани за изследователски цели и за целите на преподаването

Елементи на съществуващата правна рамка на ЕС

- Вътрешнобщностна търговия/пазар
- Условия за внос/граничен контрол
- Контрол на заболяванията по животните, унищожаване и мониторинг
- Хуманно отношение към животните
- Хранене на животните/ фуражни добавки
- Ветеринарномедицински продукти
- Проследяване
- Изследвания
- Оценка на риска и научни съвети
- Обучение и умения
- Комуникация
- Финансови аспекти

Партньорство

- Собственици на животни
- Гледачи на животни/ ползватели
- Ветеринарни лекари
- Бизнеси на хранителната верига
- Бизнеси на здравето на животните
- Потребители, пътуващи
- Търговци на дребно
- Групи за защита на интересите на животните и други неправителствени организации
- Групи за защита на интересите на селските райони
- Дивечовъди, ловци и собственици на земя (диви животни)
- Правителства и други държавни институции
- Институции на ЕС
- Агенции на ЕС
- Международни организации

26

Подтикващи фактори

- Политика на общественото здраве (вкл. безопасност на храните)
- Лисабонска стратегия (Икономически растеж и конкурентоспособност)
- Политика на устойчивото развитие

Международни ангажменти:

- Споразумение за санитарни и фитосанитарни мерки (СФС)/СТО
- Европейски консенсус за развитието (цели на хилядолетието)

Съгласуваност

- Обща земеделска политика
- Политика в областта на рибарството
- Политика на разширяване
- Политика за защита на потребителите
- Политика на вътрешния пазар
- Търговска политика
- Политика в областта на изследванията и иновацията
- Външни отношения с трети държави
- Политика на развитие
- Външна помощ за трети държави
- Митнически стандарти
- Борба с измамите

Общи принципи

Субсидиарност/Пропорционалност/Отговорност

По-добра комуникация – По-добро регулиране - Опростяване – Намаление на административната тежест

Цели и план за действие

Европейска комисия

**Нова стратегия на Европейския съюз за здравето на животните (2007-2013 г.) ,
според която „По- добре превенция, отколкото лечение“**

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности

2007 — 26 стр. — 21,0 x 29,7 cm

ISBN 978-92-79-06842-3

Нова стратегия на Европейския
съюз за здравето на животните
(2007-2013 г.) , според която
*„По-добре превенция,
отколкото лечение“*